

**OILA VA MAKTABGACHA TA'LIM TASHKILOTI HAMKORLIGIDA
MA'NAVIY-MA'RIFIY ISHLARNI REJALASHTIRISH***Umarova Dilshoda**Andijon Davlat Unversiteti Maktabgacha ta'lim fakulteti talabasi*

Annotatsiya. Mazkur maqola maktabgacha yoshdagi bolalarning rivojlanishiga oilaning ta'siri aks etgan. Oilani bola bilan munosabati ko'p jihatdan uning kelajakdagi xulq-atvorini, muloqot va muvaffaqiyati xarakterini belgilaydi. Chunki bolalar, birinchi navbatda, oiladagi yaxshi va yomon munosabatlarni tan oladilar.

Kalit so'zlar: Oila, bola, tarbiya, ota-onalar, ruhiy, psixik, xarakter, shaxsiyat, kelajak, xulq-atvor.

Аннотация. В данной статье отражено влияние семьи на развитие детей дошкольного возраста. Потому что дети в первую очередь распознают хорошие и плохие отношения в семье.

Ключевые слова: Семья, ребенок, воспитание, родители, психическое, характер, личности, будущее, поведение.

Abstract. The article reflects the family's impact on the development of preschool children. The family's relationship with the child largely determines the nature of his or her future behavioral communication and success. Because children first and foremost acknowledge the good and bad relationships in the family.

Keywords: Family, child, upbringing, parents, mental, psychis, character, personality, future, behavior.

Bolalar ruhiy rivojlanishining asosiy qonuniyatlarini o'rganish turli yosh davrlarda (chaqaloqlik, go'daklik, ilk bolalik, maktabgacha yosh davri, kichik maktab yosh davri) psixik rivojlanish xususiyatlari, shuningdek bog'cha yosh davrlardagi bog'cha faoliyati xususiyatlari haqidagi bilimlarni egallash, tarixan shakllanishga olib keladi. Oiladagi bola bilan munosabatga ko'p jihatdan uning kelajakdagi xulq-atvorini, muloqot va muvaffaqiyat xarakterini belgilaydi, chunki bolalar, birinchi navbatda, oiladagi yaxshi va yomon munosabatlarni tan oladilar. Ota-onalar bolaning shaxsiyatiga ta'siri psixologlar tomonidan yetarlicha batafsil tavsiflangan va o'rganilgan. Ular oilada ota-ona va bola munosabatining 4 ta umumiy turini aniqlay olishdi.

1. Befarq
2. Vakolatli
3. Avtoritar
4. Liberal

Bu yoki boshqa yo'l, lekin bolalik davridagi bolalar va kattalar o'rtasidagi munosabatlar kattalar bolalari bilan munosabatida namoyon bo'ladi. Oiladagi tarbiya tizimi har doim ham ota-onalar tomonidan tushunilmaydi. Bolaga nisbatan maqbul yoki qabul qilinishi mumkin bo'lmagan narsalar maqsadli usullar va

maqsadlarga rioya qilish kerak. Bola bilan oilaviy munosabatlarning zaruriy sharti bo'lishi mumkin. - Hamkorlik

- Aralashmaslik
- Giper parvarish
- Diktatsiya qilish

Haddan tashqari bolani himoya qilish bolalar va kattalar o'rtasidagi munosabatlar bolalarning kattalar mustaqil hayotiga yetarli darajada yoki umuman tayyor emasligini olib keladi. Agar bolalikda buning namoyon bo'lishi minimal bo'lishi mumkin bo'lsa, unda o'smirlik davrida ushbu toifadagi bolalarda buzilishning chastatasi yuqori bo'ladi. Aralashmaslik, tarbiya taktikasida kattalar va bolalarning mustaqil yashashining joizligi va zarurligi tan olinadi. Mutaxassislarning fikricha, oiladagi bu o'zaro munosabatlar ota-onalarning tarbiyachi sifatidagi passivligiga asoslanadi. O'zaro munosabatlardagi hamkorlik ota-onalar va bolalarning umumiy maqsad va vazifalariga, umumiy manfaatlar va ular bilan bog'liq faoliyatlar mavjud bo'lganda amalga oshiriladi. Faqatgina bunday sharoitda ona va boshqa qarindoshlar bilan munosabatga bolaning egoizmlarini yengish mumkin. Ota-onalar doimo tanbeh beradigon va ayblanadigon, o'z oldiga juda yuqori vazifa va maqsadlar qo'yadigon va oilada bolalarda o'zini past baholaydi, buning natijasida ishonchsizlik va yomon kayfiyat paydo bo'ladi. Ya'ni, bolaning xatti-harakati obyektiv muhitga mos kelmaydi. Agar bola doimo maqtalsa va unga qo'yiladigon talablar juda yumshoq bo'ladi. Natijada, bola ota-onasiga uni bolaligida qanday tarbiyalagan bo'lsa, shunday bo'ladi. Har bir oilada ma'lum bir tarbiya tizimi obyektiv shakllantiriladi, bu hech qachon buni har doim ham anglamaydi. Bu tarbiya maqsadlarini tushunish va uning vazifalarini shakllantirish, bolaga nisbatan nimaga yo'l qo'yish mumkin va nimaga mumkin emasligini hisobga olgan holda tarbiya usullari va usullarini ko'proq yoki kamroq qo'lash tavsiya etiladi. Maktabdagi muvaffaqiyatlar kattalar va tengdoshlar tomonidan bolani shaxs sifatida baholashning muhim mezonidir. Bolaning ota-onasi haqida ko'proq tashvishlanadigon fazilatlarini birinchi o'ringa chiqadi. Xavotirning o'sishi va u bilan bog'liq bo'lgan o'z-o'zini hurmat qilishning pastligi tufayli ta'lim yutuqlari pasaydi, muvaffaqiyatsizliklar tuzatildi. Noaniqliklar bir qator boshqa xususiyatlarga olib keladi-kattalarning ko'rsatmalariga o'ylamasdan amal qilish istagi, faqat naqsh va shablonlarga muvofiq harakat qilish, tashabbuskor ko'rsatishdan qo'rqish, bilim va harakat usullarini rasmiy ravishda o'zlashtirish. Bola psixikasini o'rganishda tadqiqotchi bir qator printsiplar- qoidalarga tayanishi, ularga rioya etishi lozim bo'ladi. Bu printsiplar quyidagilardan iborat:

Ob'ektivlik prinsipi tadqiqotchilardan ma'lumotlar bilan ularning talqinini aralashtirib yubormaslik talab qilinadi. Masalan, mahg'ulot davomida bola oynadan tashqariga qarayotgan edi deb aytilsa, bu muayyan hodisa haqida ma'lumot bo'lib hisoblanadi. Oila bolani o'rab turgan ijtimoiy muhitning eng muhim bo'g'inidir. Uning bola shaxsi shakllanishiga ko'rsatadigon ta'siri benihoya kattadir. Bolaning mustaqilligi nisbiy bo'lib, u ko'p jihatdan kattalar qaramog'I va

yordamiga muhtoj bo'ladi. Ota-onaning fikri va munosabati bu davrda shunchalik undovchi kuchga ega bo'ladiki, u xulq-atvorning regulyatori va psixik rivojlanishning stimulyatori bo'lib xizmat qiladi. Psixiatrlarning ta'kidlashicha, bolani haddan tashqari qattiqqo'llik bilan tarbiyalash unda nevrozlarni va psixosteniyani keltirib chiqaruvchi omillardan biridir. Albatta, har bir oiladagi munosabatlar o'ziga xos hamda takrorlanmasdir. Biroq ota-onalar bolalar xulqatvorini boshqarishda qanday usullardan foydalanishlariga ko'ra o'rtadagi munosabatlar ko'pincha "demokratik" va "avtoritar" kabilarga ajratiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Nishonova Bolalar psixologiyasi. Toshkent 2020y.
2. G'oziev E.G. Muomala psixologiyasi. T-2001.
3. I.A.Karimov. Yuksak ma'naviyat – engilmas kuch. –T.: Ma'naviyat, 2008.
4. O'zbekiston Respublikasining «Ta'lim to'g'risida»gi Qonuni. Barkamol avlod – O'zbekiston taraqqiyotining poydevori. –T.: Sharq, 1997.
5. Maktabgacha yoshdagi bolalar rivojlanishiga qo'yilgan Davlat talablari. T2008
6. Abu Rayxon Beruniy. Ruhiyat va ta'lim-tarbiya haqida. –T., 1992.
7. R.Mavlonova, O.To'raeva, K.Xoliqberdiev. Pedagogika. –T.: O'qituvchi, 2001.